



wystawa jednego eksponatu  
ze zbiorów Muzeum Powstania Wielkopolskiego  
1918-1919

Wielkopolskie  
Muzeum  
Niepodległości



wystawa jednego eksponatu  
ze zbiorów Muzeum Powstania Wielkopolskiego  
1918-1919

Wielkopolskie  
Muzeum  
Niepodległości

## Wystawa jednego eksponatu - katalog wystawy Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

kuratorzy wystawy:

Jan Gruszka, Marcin Wiśniewski

autorzy katalogu:

Jan Gruszka, Marcin Wiśniewski  
copyright

korekta tekstów:

Aleksandra Kubisiak

projekt, opracowanie graficzne i skład folderu:

Marcin Wiśniewski

fotografie zbiorów:

Jan Gruszka, Marcin Wiśniewski

ISBN: 978-83-953434-7-6

Druk: UNI-DRUK Luboń

Wydawca:

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości

61-777 Poznań, ul. Woźna 12

www.wmn.poznan.pl

Poznań 2022

Sfinansowano ze środków: Fundacji Zakłady Kórnickie



FUNDACJA ZAKŁADY KÓRNICKE

Wybór daty był nieprzypadkowy – Międzynarodowy Dzień Muzeów, popularny Dzień Muzealnika. To właśnie wtedy, 18 maja 2021 roku zaprezentowaliśmy publiczności pierwszy eksponat - poduszkę do odznaczeń Towarzystwa Powstańców i Wojaków im. gen. Józefa Hallera. Ta cenna pamiątka została przekazana do Muzeum przez Stanisława Tulińskiego – syna powstańca wielkopolskiego, jest przykładem jak unikatowe obiekty przechowywane są w rodzinnych archiwach i jak pieczołowicie Wielkopolanie pielęgnują pamięć o przeszłości. W ten sposób zainaugurowaliśmy, wspólnie z Fundacją Zakłady Kórnickie nietypową „Wystawę jednego eksponatu”. Przez dziesięć kolejnych miesięcy w eksponowanym miejscu w Odwachu prezentowane były najciekawsze i najbardziej wartościowe eksponaty związane z Powstaniem Wielkopolskim 1918-1919. Gros z nich to dar od prywatnych osób, potomków Powstańców. W ten sposób chcieliśmy nie tylko zaprezentować naszą kolekcję, ale również podkreślić rangę i znaczenie każdej pamiątki po Powstaniu Wielkopolskim, jaka trafia do muzealnych zbiorów. Chcieliśmy pokazać i pochwalić się, że nie zamykamy ich w szufladach czy muzealnych magazynach, ale eksponujemy z dumą. Chcieliśmy podziękować ofiarodawcom za ich przekazanie i prosić o więcej. „Wystawa jednego eksponatu” miała być dodatkową zachętą do przekazywania nam pamiątek; jedne czczone jako rodzinne relikwie, drugie zapomniane gdzieś w piwnicach czy na strychach traktowane jak rupiecie nadal znajdują się w wielu poznańskich, wielkopolskich domach. Otwiera się przed nami niezwykła okazja, aby wszystkie te pamiątki znalazły godne miejsce w nowo budowanym w Poznaniu Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 roku. Wszak zabytki – pamiątki minionych czasów

to serce każdego muzeum. Przekazują nam wiedzę o czasach, w których powstały, tworzą klimat epoki, oddają ducha ówczesnej kultury, osiągnięć naukowych, gospodarczych, ukazują historię wybitnych postaci. Wystawa stała w nowej siedzibie Muzeum będzie liczyła ponad 3 tys. m2 wobec obecnych 340 m2 w Odwachu. Powstanie zatem przestrzeń, na której z przyjemnością pokażemy przekazane nam artefakty.

Cały rok 2021 minął jako czas budowania dobrego klimatu wokół Powstania Wielkopolskiego. Dzięki inicjatywie ustawodawczej Prezydenta RP mamy nowe święto państwowe – Narodowy Dzień Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego, mamy gotowy projekt budowlany nowej siedziby Muzeum i scenariusz wystawy stałej, mamy pozwolenie na budowę, powiększamy naszą kolekcję. Mamy wreszcie gwarancje Ministerstwa Kultury i Samorządu Województwa Wielkopolskiego, które zadeklarowały chęć wspólnego sfinansowania całej inwestycji. Gotowość wsparcia finansowego zgłosił Powiat Poznański i inne wielkopolskie samorządy, a także mieszkańcy regionu. Razem zbudujemy Nowe Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919.

Przemysław Terlecki - Dyrektor  
Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości

„Wystawa jednego eksponatu” to wydarzenie wyjątkowe. Poprzez cykliczną prezentację pojedynczego artefaktu, w kameralny sposób przenosi widza w świat wydarzeń pełnych emocji, odnoszących się do ludzi, miejsc i zajęć, których charakter ma nie tylko doniosłe znaczenie w kontekście historii całego Narodu, ale jest również kartą osobistej narracji wielu powstańczych rodzin.

Wyrażam wielkie zadowolenie z faktu, że Fundacja Zakłady Kórnickie jest partnerem tego przedsięwzięcia i że mogła wesprzeć Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w wydaniu niniejszego katalogu. Współpracę tę traktuję jako niezwykle inspirujący projekt mający na celu upamiętnienie Powstania Wielkopolskiego i kolejne zadanie, które Fundacja Zakłady Kórnickie miała przyjemność realizować wspólnie z Wielkopolskim Muzeum Niepodległości. Partnerstwo w zakresie pielęgnowania pamięci o Powstaniu Wielkopolskim ma tutaj bowiem kluczowe znaczenie. To wspólny głos we wspólnej sprawie – sprawie kształtowania wrażliwości historycznej, postaw patriotycznych, pamięci o własnej tożsamości narodowej i sile narodu. Właśnie poprzez takie kolektywne działania jak „Wystawa jednego eksponatu” możemy rozwijać powyższe wartości w społeczeństwie.

Nie można jednak zapominać o znaczeniu indywidualnych projektów realizowanych przez poszczególne instytucje i osoby. Fundacja Zakłady Kórnickie pielęgnuje pamięć o Powstaniu Wielkopolskim na łamach portalu historycznego hrabiatytus.pl, poprzez realizację konkursu Praca Organiczna 2.0 zachęca młodzież szkół średnich do aktywności społecznej i odpowiedzialnego, przedsiębiorczego działania. Fundacja Zakłady Kórnickie jest również inicjatorem oraz kluczowym partnerem wydarzeń mających na celu upamiętnianie Powstania Wiel-

kopolskiego: koncertów, wystaw, inscenizacji, produkcji filmowych, konkursów literackich.

Ukoronowaniem wysiłków Fundacji Zakłady Kórnickie, Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, Muzeum Narodowego w Poznaniu, poznańskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej, Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 oraz Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Wielkopolski było podpisanie przez Prezydenta RP Ustawy o Narodowym Dniu Zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego.

We mnie jako w Polaku fakt ten budzi dumę i poczucie sprawczości uskrzydlające do dalszych działań. Każdy z nas może takowe podejmować – zarówno na gruncie współdziałania z instytucjami jak i w drodze indywidualnych aktywności. W związku z tym pragnę podziękować wszystkim Darczyńcom za zaangażowanie się w inicjatywę wzbogacenia ekspozycji Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości w nowe eksponaty. Zachęcam wszystkie rodziny Powstańców Wielkopolskich do takiego działania. Poprzez przekazanie przez Państwa rodzinnych pamiątek powstańczych przekazują Państwo historii Powstania Wielkopolskiego to, co najcenniejsze dla każdej opowieści – pamięć i głos zdolny ponieść tę opowieść dalej, a osobom odwiedzającym ekspozycję świadomość tego, jak piękna jest wolność i niepodległość.

dr Dariusz Grzybek – Prezes Zarządu  
Fundacji Zakłady Kórnickie

*ad perpetuam rei memoriam*

Jan Gruszka, Marcin Wiśniewski  
kuratorzy wystawy, autorzy katalogu



### PODUSZKA DO ODZNACZEŃ TOWARZYSTWA POWSTAŃCÓW I WOJAKÓW IM. GEN. JÓZEFA HALLERA, POZNAŃ-JEŻYCE

Rok: 1923

Wym. 31 x 31 cm

Forma pozyskania: dar Stanisława Tulińskiego  
(2003)

Nr. inw. WMN/H/001008

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum  
Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

#### Opis przedmiotu:

Poduszka do odznaczeń Towarzystwa Powstańców i Wojaków im. gen. Józefa Hallera, Poznań-Jeżyce. Poduszka dwustronna, na awersie napis: „Towarzystwo Powstańców i Wojaków im. gen. Józefa Hallera, Poznań-Jeżyce 29 IV 1923”; na rewersie napis: „Grono Obywatelek Jeżyczych”. Uroczystość poświęcenia sztandaru miała miejsce 29 kwietnia 1923 roku podczas Mszy świętej w kościele Serca Jezusowego na Jeżycach. Uczestniczył w niej członek honorowy Towarzystwa gen. Józef Dowbor-Muśnicki, który po Mszy świętej dokonał aktu dekorowania członków Towarzystwa.

#### Historia:

Podarowana Wielkopolskiemu Muzeum Niepodległości w 2003 roku przez śp. Stanisława Tulińskiego, syna powstańca wielkopolskiego Jana Tulińskiego, poduszka do odznaczeń Towarzystwa Powstańców i Wojaków im. gen. Józefa Hallera służyła do noszenia orderów w trakcie uroczystości upamiętniających Powstanie Wielkopolskie 1918-1919, szczególnie w czasie pogrzebów powstańców. Została wykonana i przekazana Towarzystwu przez grupę kobiet (obywatelek) z Jeżyc. Do 1939 roku

przechowywana była wraz ze sztandarem w mieszkaniu komendanta Towarzystwa Jana Tulińskiego przy ul. Dąbrowskiego 64. W 1938 roku z jego inicjatywy i we współdziałaniu z posłem na Sejm Rzeczypospolitej Józefem Głowackim powołano Związek Powstańców Wielkopolskich. Poduszka pozostała w posiadaniu tego związku. Po wybuchu II wojny światowej sztandar i poduszkę ukryto w kopule domu na narożniku ulic Kraszewskiego i Słowackiego, przy udziale dozorczy domu pana Walentego Skrzypczaka. Później oba przedmioty przeniesiono przy pomocy kościelnego Karola Nowickiego do kościoła sołackiego i ukryto w jego kopule. Sztandar i poduszka przeleżały tam do końca wojny.

#### Jan Tuliński:

Urodził się w 1894 roku w Konarzewie. Uczestnik Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, żołnierz Wojsk Wielkopolskich, służył w 1. Kompanii 10. Pułku Strzelców Wielkopolskich (późniejszy 68. Pułk Piechoty) w stopniu starszego szeregowego. Po odzyskaniu niepodległości pracownik kolei, aktywny działacz w organizacjach weteranów Powstania Wielkopolskiego. Był komendantem Towarzystwa Powstańców i Wojaków im. gen. Józefa Hallera na Jeżycach. W 1938 roku uczestniczył w tworzeniu Związku Powstańców Wielkopolskich. Odznaczony Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym (uchwała nr W38/74). Awansowany do stopnia podporucznika (uchwała nr W38/72). Zmarł w 1977 roku. Pochowany na cmentarzu Junikowskim w Poznaniu.

### CZAPKA WETERAŃSKA POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO 1918-1919

Rok: 1923  
Wym. 120 x 230 x 300 mm (wys./szer./dł.)  
Forma pozyskania: zakup (2007)  
Nr. inw. WMN/MPW/00129  
Materiał: sukno, metal, cerata  
Technika: szycie rzemieślnicze  
Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum  
Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

#### Opis przedmiotu:

Czapka weterańska Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 z sukna szarzielonego z czerwonymi wypustkami, rozetka z plecionego sznura zielona, podpinka z czarnej ceraty, daszek z fibry czarny, okuty blachą, orzełek Wojsk Wielkopolskich.

#### Historia:

W okresie międzywojennym w Polsce funkcjonowały różne organizacje kombatanckie zrzeszające uczestników walki o niepodległość. W Wielkopolsce były to m.in. Związek Powstańców Wielkopolskich czy Związek Towarzystw Powstańców i Wojaków Dowództwa Okręgu Korpusu nr VII w Poznaniu, skupiające byłych powstańców wielkopolskich. O przynależności do związku kombatanckiego świadczyła m.in. powstańcza czapka rogatywka. Początkowo używano czapek oryginalnych, pochodzących z okresu Powstania Wielkopolskiego. Z czasem, wysłużone i podniszczone, zastępowano nowymi czapkami kombatanckimi. Rogatywka weterana wzorowana była na pierwowzorze. Znajdująca się w zbiorach Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 rogatywka wykonana jest z szarzielonego sukna, z przodu na styku szwów

umieszczony jest orzeł Wojsk Wielkopolskich, a na lewej przedniej kwaterze trefl. Istotną różnicą są jednak detale. Czarny skórzany daszek wzmocniony jest u dołu okuciem, a na guziku u boku trefla widoczny jest orzeł według wzoru godła państwowego z 1927 roku. Czapka należała prawdopodobnie do członka Związku Towarzystw Powstańców i Wojaków.





**ODZNAKA PAMIĄTKOWA GRUPY „LESZNO”  
6 I 1919 – 6 I 1929 Z LEGITYMACJĄ NR G.55  
POWSTAŃCA WIELKOPOLSKIEGO MARIANA  
GRZELCZAKA**

Rok: 1929  
Wym. 58 x 29 (wys./szer.)  
Forma pozyskania: dar Krystyny Koski (2015)  
Nr. inw. WMN/MPW/00587 (legitymacja); WMN/MPW/00588 (odznaka)  
Materiał odznaki: Stop metali / tombak  
Technika wykonania odznaki: Metalurgia / bicie, patynowanie, emaliowanie  
Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

**Opis przedmiotu:**

Odznaka w kształcie miecza, rękojeść wieńczy głowa orła w koronie. Na jelcu znajduje się napis „Grupa Leszno”. Na tarczy w centralnej części dewiza: „Mocą Bóg, celem Ojczyzna”; obok podano datę powołania Grupy, to jest 6 stycznia 1919 roku. Pochwa miecza przepasana biało-czerwoną wstęgą, na której wymienione są nazwy miejscowości związanych z historią Grupy „Leszno”, od góry: Zbarzewo, Lipno Nowe, Osieczna, Kąkolewo, Gościejewice, Miechcin, Przybiń. U dołu pochwy data 1929.

**Historia:**

Wyróżniająca się bogatą symboliką odznaka Grupy „Leszno” została ustanowiona z inicjatywy byłego dowódcy tego oddziału powstańczego mjr. dr. Bernarda Śliwińskiego. Wprowadzono ją w 1929 roku, w dziesiątą rocznicę utworzenia formacji. Była nadawana wraz z legitymacją przez Komisję Odznaki Pamiątkowej Grupy „Leszno” w składzie:

dr Bernard Śliwiński, Stefan Gniatczyński i Stefan Mądrach. W skład Grupy „Leszno”, której dowódcą 13 stycznia 1919 roku mianowany został pochodzący z Ponieca por. dr Bernard Śliwiński, weszły liczące około czterystu ludzi oddziały powstańcze formowane m.in. na terenie powiatu gostyńskiego: kompania sierż. Leona Włodarczaka, oddział piaskowski Władysława Sobieckiego, kompania gostyńska Stefana Eitnera, kompania poniecka sierż. Michała Kaźmierczaka, krobska Jana Pikii, rezerwa Romana Kuberkiewicza. Najcięższe walki działającej na odcinku południowo-zachodnim Grupy „Leszno” to słynna bitwa pod wiatrakami w rejonie Osiecznej, a także walki z niemieckim pociągiem pancernym w Lipnie Nowym oraz pod Kąkolewem.

**Marian Grzelczak:**

Prezentowana odznaka została przyznana powstańcowi wielkopolskiemu Marianowi Grzelczakowi. Jego córka, pani Krystyna Koska, w 2015 roku przekazała ją w darze Muzeum Powstania Wielkopolskiego jako część kolekcji pamiątek, którą poza tym tworzą: kompletny mundur weterana Powstania Wielkopolskiego (prezentowany na stronie www wirtualnego MPW), Wielkopolski Krzyż Powstańczy wraz z legitymacją, odznaka „Krzyż za udział w walkach na froncie litewsko-białoruskim 1919-1920” (prezentowana na ekspozycji stałej MPW), odznaka pamiątkowa nr 9805 Towarzystwa Powstańców i Wojaków „Powstańcowi Broni Wdzięczna Wielkopolska 1918/19”, odznaka „Legion L-1803”, legitymacja Związku Powstańców Wielkopolskich nr 5124.



**AKWARELA – DZIEDZINIEC KOLEGIUM  
JEZUICKIEGO W POZNANIU (1919)**

Rok: 1919  
Wym. 4250 x 320 mm (wys./szer./dł.)  
Forma pozyskania: zakup (2021)  
Materiał: papier, karton  
Technika: akwarela  
Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum  
Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

**Opis przedmiotu:**

Obraz wykonany techniką akwareli, papier, karton.

**Historia:**

Akwarela autorstwa Adama Batyckiego, przedstawia wewnętrzny dziedziniec dawnego kolegium jezuickiego w Poznaniu (obecnie Urząd Miasta Poznania). W centralnym punkcie kompozycji fontanna, w tle widoczny fragment krużganków oraz kościół farny. Po prawej dzwonnica w formie wieży bramnej. W latach 1815-1830 gmach dawnego kolegium jezuickiego pełnił funkcję siedziby namiestnika Wielkiego Księstwa Poznańskiego, księcia Antoniego Radziwiłła. Wraz z likwidacją autonomii Księstwa w jego wnętrzach ulokowano urzędy pruskich władz Prowincji Poznańskiej (Provinz Posen). Od 1919 roku siedziba Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu.

**Adam Batycki:**

(1886-1970), malarz i architekt, pochodził z Przemysła, studiował na Wydziale Architektonicznym Politechniki Lwowskiej oraz na poznańskiej Akademii Sztuk Pięknych. Jego prace kilkakrotnie (lata 1921-1939) były wystawiane w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Poznaniu. W 1926 roku zorganizowano w Poznaniu dużą wystawę jego prac. Związany z Stowarzyszeniem Artystów Wielkopolskich. Wykładał w Państwowej Szkole Budownictwa w Poznaniu. Kierownik Państwowej Inspekcji Budowlanej w Poznaniu. Członek Stowarzyszenia Architektów Polskich. Malował w technice akwareli pejzaże górskie i nadmorskie oraz widoki miast. Częstym tematem jego twórczości w latach 20. XX w. była tematyka huculska.







**NARAMIENNIK PORUCZNIKA 47. PUŁKU  
PIECHOTY IM. KRÓLA LUDWIKI III BAWARSKIEGO  
(2. DOLNOŚLĄSKI) / INFANTERIE-  
REGIMENT KÖNIG LUDWIG III. VON BAYERN  
(2. NIEDERSCHLESISCHES) NR. 47**

Rok: przed 1914

Wym. 105 mm x 42 mm (wys./szer.)

Forma pozyskania: zakup (2021)

Nr. inw. WMN/MPW/000742

Materiał: wełna/filc, monogram metalowy  
połączony, wykończenie naramiennika srebrna nić

Technika wykonania: szycie, rękodzieło

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum  
Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

**Opis przedmiotu:**

Naramiennik porucznika 47. Pułku Piechoty im. Króla Ludwika III Bawarskiego (2. Dolnośląski) / Infanterie-Regiment König Ludwig III. von Bayern (2. Niederschlesisches) Nr. 47, sprzed 1914 roku. Naramiennik wykonany ze srebrnej nici. Widoczny przeplatany wzór z czarnej nici. Monogram w kształcie litery „L” (od imienia króla Ludwika III) w koronie, wykonany ze złoczonego metalu, prawdopodobnie z brązu lub miedzi. Widoczny otwór na guzik od kurtki mundurowej, służący do mocowania naramiennika. Od spodu podszewka z żółtej tkaniny (prawdopodobnie wełna lub filc). Warto nadmienić, że naramienniki oficerów posiadały monogramy metalowe, natomiast żołnierzy szeregowych były wyszywane.

**Historia:**

Pułk sformowany został 5 maja 1860 roku jako 7. kombinierte Infanterie-Regiment (7. Kombiniowany Pułk Piechoty). W dniu 4 lipca 1860 roku otrzymał nową nazwę i numerację: 2. Niederschlesisches Infanterie-Regiment Nr. 47 (2. Dolnośląski Pułk Piechoty Nr. 47). W 1913 roku nazwa jednostki uległa ponownej zmianie, poprzez dodanie imienia patrona, którym obrany został król bawarski Ludwik III von Wittelsbach. Przez większość czasu pułk stacjonował na terenie Prowincji Poznańskiej (Provinz Posen), sztab pułku oraz I. i III. batalion w Poznaniu, II. batalion w Śremie. W swojej wojennej historii uczestniczył w wojnie prusko-austriackiej (1866), francusko-pruskiej (1870-1871) oraz I wojnie światowej (1914-1918). Podobnie jak w przypadku innych „poznańskich” pułków armii niemieckiej, również w 47. Pułku Piechoty służyli Polacy-Wielkopolanie.

**WIZERUNEK ORŁA W KORONIE OTWARTEJ, HAFT  
NA SUKNIE**

Rok: przed 1920

Wym. orła: 295 mm x 295 mm (wys./szer.)

Forma pozyskania: dar Jacka Kulasa (2020)

Nr. inw. WMN/MPW/000722

Materiał: sukno

Technika wykonania: rękodzieło – haft

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości / Muzeum  
Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

**Opis przedmiotu:**

Wizerunek orła w koronie otwartej (łac. corona aperta) wyszyty na bordowym materiale, białym i żółtym sznurkiem, korona dodatkowo zdobiona. Materiał dodatkowo był podszyty od spodu niemiecką gazetą.

**Historia:**

Wizerunek orła w koronie wyszyty na bordowym suknie pochodzi z okresu 1919-1920 i znajdował się w rodzinie państwa Waberskich (w tym powstańca wielkopolskiego Mariana Waberskiego), gdzie wykorzystywany był do upamiętniania ważnych wydarzeń patriotycznych i narodowych okresu II RP. Wg wspomnień rodzinnych prezentowany eksponat znajdował się w owalnej ramie drewnianej pod szkłem i umieszczany był m.in. w witrynie sklepu rodzinnego państwa Waberskich przy ul. Głogowskiej 79 (dawna numeracja, obecnie 75).





### ORZEŁ WOJSK WIELKOPOLSKICH Z CZAPKI ROGATYWKI

Rok: po 1918  
Wym. 43 mm x 55 mm (wys./szer.)  
Forma pozyskania: zakup  
Nr. inw. WMN/MAP-M/000270  
Materiał: metal  
Technika wykonania: bicie  
Muzeum Powstania Wielkopolskiego/Wielkopolskie Muzeum Niepodległości

#### Opis przedmiotu / historia:

Orzeł Wojsk Wielkopolskich z 1919 roku z okresu Powstania Wielkopolskiego, przeznaczonego do wojskowych czapek. Przepisy mundurowe stanowiły, iż na przedzie rogatywki należy umieszczać orła bez „ryngrafu”, czyli tarczy amazonek. Cechą charakterystyczną tego orła są skrzydła o gęstym upierzeniu, uniesione do góry, zamknięta korona oraz rozgałęziony ogon. 18 stycznia 1919 roku generał Józef Dowbor-Muśnicki stwierdza: „zauważyłem, iż wojskowi samowolnie przyswajają sobie różnorodne formy umundurowania. Rozkazuję przerwać tę maskaradę. Forma umundurowania będzie ustalona przez Naczelną Radę Ludową. Odpowiednie kroki już są przeze mnie poczynione”. Od drugiej połowy stycznia 1919, wraz z produkcją regulaminowego umundurowania Wojsk Wielkopolskich, wprowadza się jednakowe orły.

### TREFL Z CZAPKI ROGATYWKI WOJSK WIELKOPOLSKICH

Rok: po 1918  
Wym. 65 mm x 55 mm (wys./szer.)  
Forma pozyskania: zakup  
Nr. inw. WMN/MAP-M/000444  
Materiał: wyrób włókienniczy, bawełna  
Technika wykonania: przemysłowa, szycie  
Muzeum Powstania Wielkopolskiego/Wielkopolskie Muzeum Niepodległości

#### Opis przedmiotu / historia:

Oznaka w kształcie trefla wyróżniająca żołnierzy Wojsk Wielkopolskich, wprowadzona 22 stycznia 1919 roku przepisem Głównodowodzącego Sił Zbrojnych w byłym zaborze pruskim gen. Józefa Dowbor-Muśnickiego. Służący w armii pruskiej Wielkopolanie używali terminu „die Rosette” na określenie elementu – często w kształcie trójliścia – mocującego podpinkę z boku skórzanego hełmu. Przypuszczalnie dlatego, wprowadzając na rogatywki Wojsk Wielkopolskich oznakę w kształcie trefla, określono ją znajomą nazwą „rozetka”. Oznaka wykonywana była ze sznurka barwy zielonej lub srebrnej z małym guzikiem u dołu i przyszywana na lewym boku rogatywki. Nasuwano na nią obrączki ze sznurka – oznaki stopni, które u starszych szeregowców i podoficerów miały kolor czerwony i biały, u oficerów młodszych – czerwony, u starszych – srebrny, a u generałów – złoty. Jej kres położył rozkaz unifikujący ubiór Wojska Polskiego, nakazujący nałożenie do 1 maja 1920 roku nowych oznak stopni i czapek. W okresie II Rzeczypospolitej rozetka zdobiła rogatywki organizacji byłych powstańców i żołnierzy Wojsk Wielkopolskich. W latach 60. XX wieku mundury z rogatywką i rozetką otrzymali powstańcy zrzeszeni w ZBoWiD.



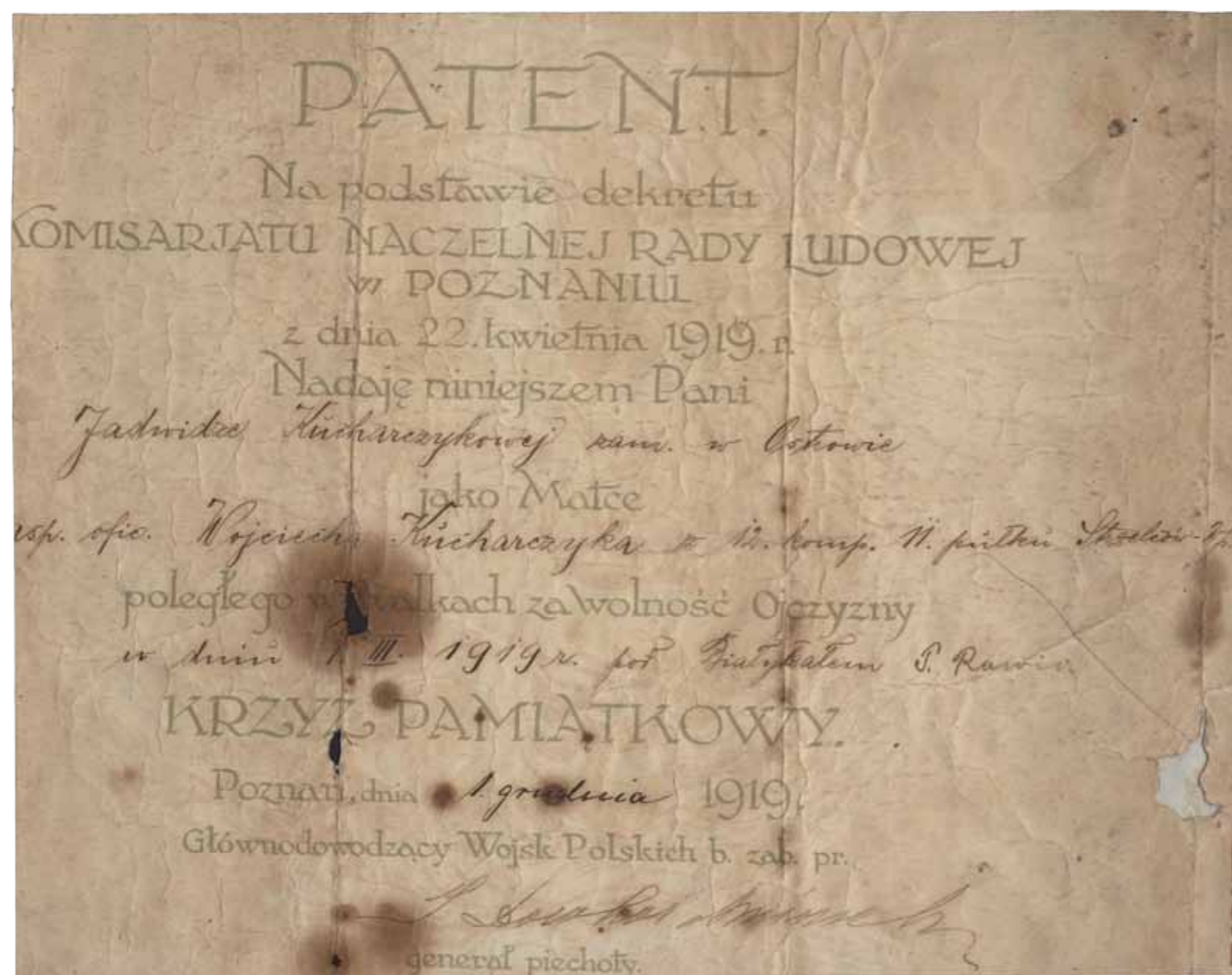
WYBRANE NOWE NABYTKI  
MUZEUM POWSTANIA WIELKOPOLSKIEGO 1918-1919



Fotografia grupy telegrafistów Armii Wielkopolskiej z 1919/1920 roku.  
Ze słuchawką telefoniczną Józef Dudek  
- dar Hanna Durka

Koperta korespondencji - Wojskowe Biuro Historyczne, 1939, do Pana Kujawy Józefa (Lasek, Żabikowo), koperta z trzema znaczkami pocztowymi.  
- dar Wiesław Jankowiak





Patent odznaki „Wielkopolska Matkom Poległych” dla matki poległego w walkach o ojczyznę - nadany na podstawie dekretu komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu Jadwidze Kucharczykowej - Wojciecha Kucharczyka z 12 kompanii 11 pułku strzelców wielkopolskich z podpisem gen. Józefa Dowora-Muśnickiego - zakup od osoby prywatnej



Manierka pruska z okresu I wojny światowej.  
- zakup antykwareczny



Grupa żołnierzy niemieckich na pobojuwisku (znakiem „X” oznaczony Bolesław Wienke: 1890-1976). Front Zachodni, Francja, I wojna światowa, przed 1918 r.  
- dar Maria Grausch

Żołnierze niemieccy w zniszczonym przez ostrzał artyleryjski lesie. Front Zachodni, Francja, I wojna światowa, przed 1918.  
- dar Maria Grausch



Pickelhauba M1895 (filcowa) piechoty  
- Ersatzpickelhaube rozmiar 56.  
1915/1916.  
- zakup antykwaryczny



Pruskie czako podoficera strzelców, 1900.  
- zakup antykwaryczny



Para naramienników porucznika  
5. Dolnośląskiego Pułku Artylerii Pieszej, 1910.  
- zakup antykwaryczny



Niemiecki kompas wojskowy artylerii z I wojny światowej, w mosiężnej obudowie z pokrywą ochronną, z podziałką i składanym zamknięciem.  
- zakup antykwareczny



Pruska czapka oficera pułku piechoty z okresu I wojny światowej.  
- zakup antykwareczny





Niemiecka odznaka za rany (emaliowana) z 1918 roku.  
- zakup antykwareczny



Uczniowie szkoły powszechnej, w tym rodzeństwo: Wincenty,  
Anna i Władysław Jarosz. Grodzisk Wielkopolski, 1900/1901.  
- dar Maria Anna Nadolna



Odznaka „Krzyż Honorowy Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 r.” wraz z legitymacją posiadacza odznaczenia dla Czesława Zwierzyckiego z 27 grudnia 1931 r. Związek Uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 r. w Katowicach. - dar Dariusz Zwierzycki



Pistolet oficerski, kapiszonowy. Belgia. Sygn. Liege z napisem złotym na lufie Damas Turc. 32 cm, kal. 15 mm. XIX w. - zakup antykwaryczny



Karabinek kawaleryjski, kapiszonowy Austriacki. Sygn: 2F..M..181../ 86,5 cm, kal. 18 mm. XIX w. - zakup antykwaryczny



Niemiecki dalmierz wojskowy  
z okresu I wojny światowej.  
- zakup antykwaryczny



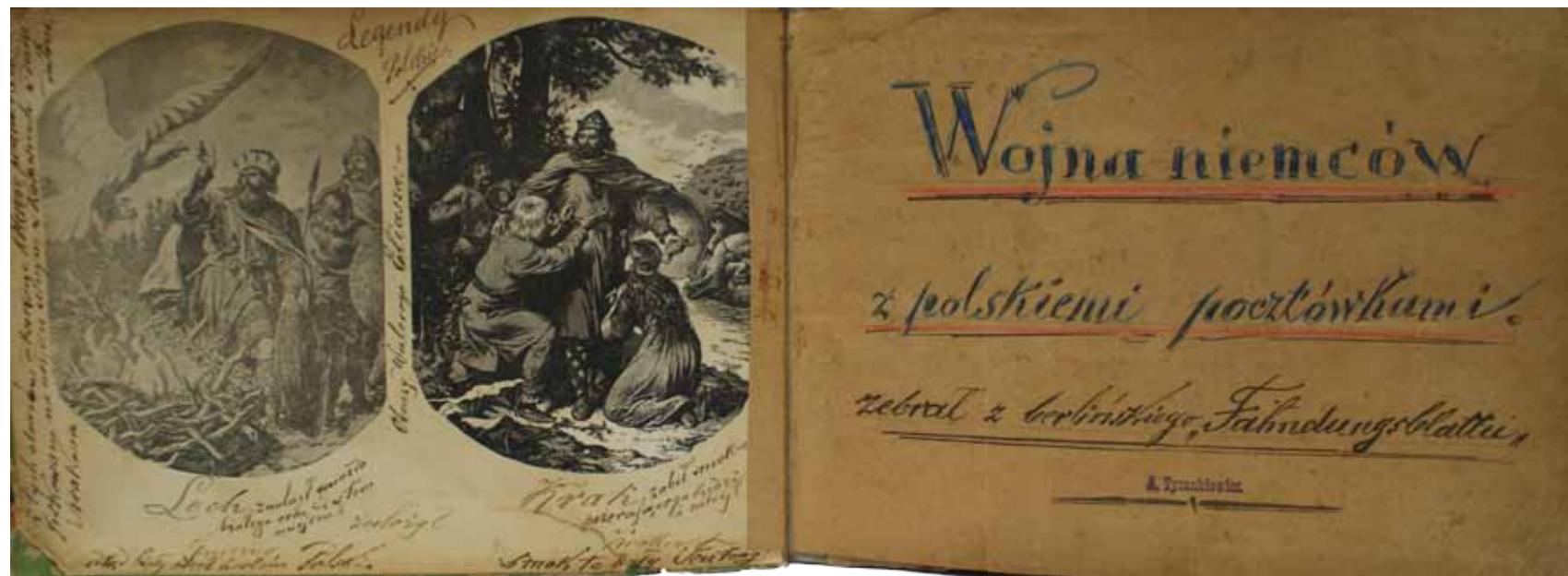
Ładownica niemiecka z okresu  
I wojny światowej.  
- zakup antykwaryczny



Plakat propagandowy: NAM TWIERDZĄ BĘDZIE KAŻDY PRÓG; plakat propagandowy z okresu wojny polsko-bolszewickiej. Autor Kamil Mackiewicz, 1920.  
- zakup antykwareczny



Księga Pamiątkowa Powstańców i Wojaków. Bydgoszcz, 1925.  
- zakup antykwareczny



Album pocztówek patriotycznych (do wybuchu I wojny światowej): „Wojna Niemców z polskimi pocztówkami”. zebrał A. Tyrankiewicz.  
- zakup od osoby prywatnej




Sztandar Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” - oddział kołowników Sokoła Poznańskiego z okresu II RP.  
- zakup antykwareczny



BUDUJEMY NOWE  
**MUZEUM POWSTANIA**  
**WIELKOPOLSKIEGO 1918-1919**





Zbiórka pamiątek do nowego **M**uzeum Powstania Wielkopolskiego  
1918-1919

**podziel się swoją historią**

wszystkich, którzy chcieliby dołożyć swoją cegiełkę do budowy nowego muzeum dzieląc się rodzinnymi pamiątkami i związaną z nimi historią, zapraszamy do kontaktu z muzeum:

tel. 61 853 19 93 / [odwach@wmn.poznan.pl](mailto:odwach@wmn.poznan.pl)



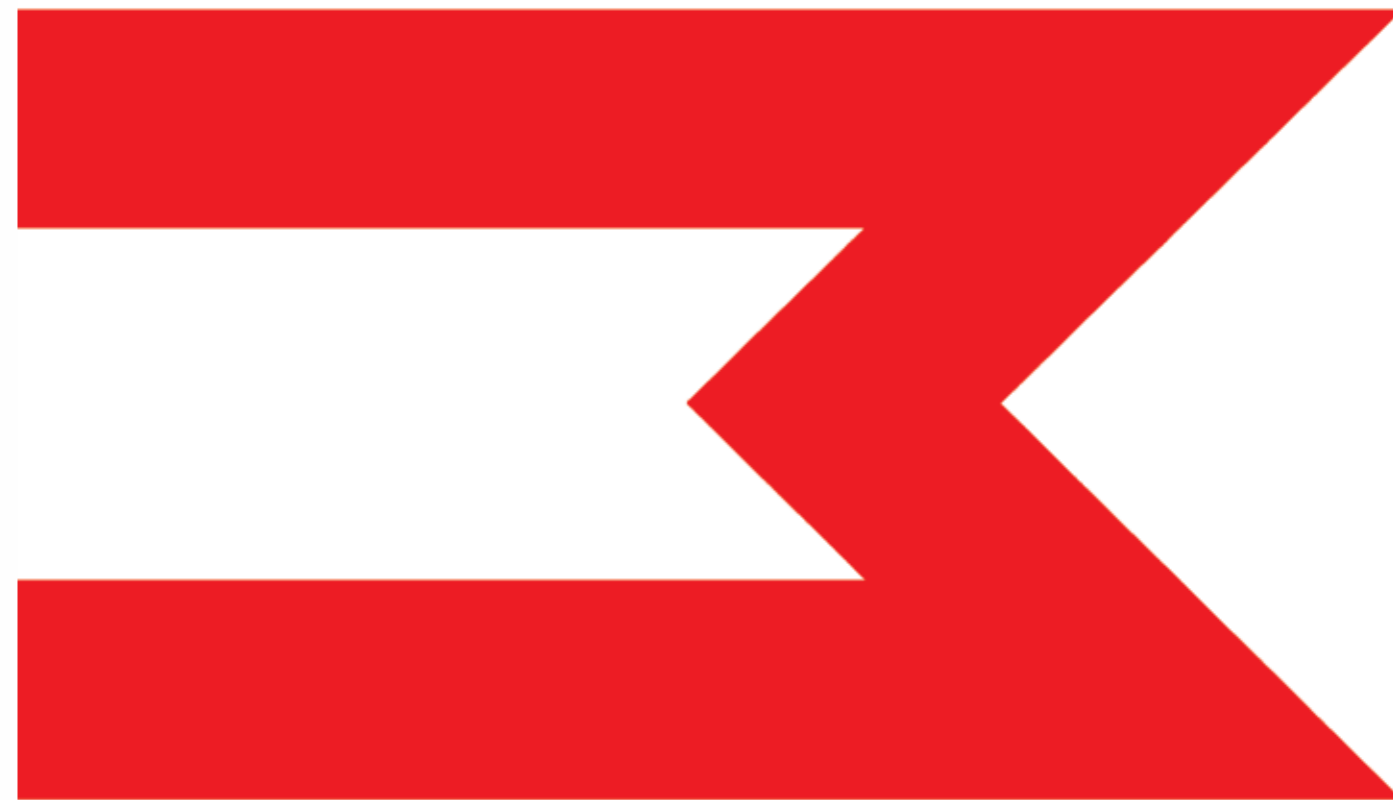
Muzeum Powstania Wielkopolskiego







MUZEUM POWSTANIA  
WIELKOPOLSKIEGO  
1918-1919



wystawa jednego eksponatu  
ze zbiorów Muzeum Powstania Wielkopolskiego  
1918-1919